Tillväxt- och regionplaneförvaltningen

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2019-04-15

TRN 2019-0061

Handläggare:
Annika Olsson

Tillväxt- och
regionplanenämnden

Remiss – En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:61)

Ärendebeskrivning

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen lämnar ett yttrande över betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:61).

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande, 2019-04-15
Förslag till yttrande, 2019-04-15
Betänkandet SOU 2019:0061 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*, finns att läsa på:
https://www.regeringen.se/490b23/contentassets/b81affc4c0754122b1f7bbb24f23832c/en-langsiktig-samordnad-och-dialogbaserad-styrning-av-hogskolan-sou-20196

Förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden föreslås besluta följande:

1. Yttrande över SOU 2019:61 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*, TRN 2019–0061 godkänns och överlämnas till regionstyrelsen.

2. Paragrafen justeras omedelbart.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Styr- och resursutredningen har haft till uppdrag att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning och resurstilldelning. I utredningen har experter från Utbildningsdepartementet, Finansdepartementet och Näringsdepartementet deltagit. En parlamentarisk referensgrupp med representation från samtliga riksdagspartier har varit knuten till undersökningen.

Utredningens direktiv har varit att ”styrningen ska främja ’starka och ansvarsfulla lärosäten’ som kan uppfylla nationella mål och möta samhällsutmaningar i Sverige och globalt.”

Målet för utredningen har varit att skapa ett ”ramverk för styrning och resurstilldelning som ger lärosätena goda förutsättningar att ta ansvar för att utveckla och förmedla kunskap för samhällets långsiktiga utveckling.” Utredningen menar att delarna i ramverket bör, över tid, utvärderas, utvecklas och anpassas för att svara mot skiftande behov och prioriteringar i samhället. Dock ser utredningen det som avgörande att styrningen alltid ska utgå från universitetens och högskolornas särskilda roll och uppdrag i samhället. Uppdraget innefattar både att ta hänsyn till samhälleliga behov och samtidigt upprätthålla en akademisk frihet för att kunna utveckla kunskap inom forskning och utbildning utan begränsning av specifika politiska och ekonomiska intressen

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen anser i huvudsak att:

- Det är positivt att vikten av det livslånga lärandet lyfts i utredningen och att utredningen föreslår åtgärder för att förbättra möjligheter till detta. Ett livslångt lärande är av stor vikt för en fungerande kompetensförsörjning på nationell, regional och kommunal nivå.
- Förslaget om ändrad lydelse i högskolelagen till ” *I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta.”* är av mycket stor vikt.
- Det är positivt att utredningen påtalar de gynnsamma effekter som ett nära förhållande mellan undervisning och forskning kan ha för att skapa en hög kvalitet och förnyelse i dessa båda verksamheter.

Bakgrund
I april 2017 uppdrogs av regeringen en särskild utredning att göra en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning och resurstilldelning. Enligt direktiven ska styrningen ”främja ’starka och

ansvarsfulla lärosäten' som kan uppfylla nationella mål och möta samhällsutmaningar i Sverige och globalt."

Ärendet har beretts på Tillväxt- och regionplaneförvaltningen och är en internremiss till Regionstyrelsen.

Överväganden
För att Sveriges och dess regioners tillväxt ska fungera och klara den globala konkurrensen och omvandlingen av arbetslivet är kompetensförsörjningen en nyckelfråga. Det är angeläget att samhällets och arbetsmarknadens behov av kompetens tillgodoses i yrken med skilda och växlande krav på kvalifikationer. Högskoleutbildningen har särskild betydelse för yrken med höga krav på specifika och djuplodande kvalifikationer och för att tillgodose arbetsmarknaden med spetskompetenser inom olika områden. På dagens föränderliga arbetsmarknad är också möjligheten till fortbildning och yrkesväxling betydelsefull och högskolorna är en viktig del i att detta fungerar. Förvaltningen ser därför utredningens förslag om ökad samverkan och bättre möjligheter till livslångt lärande som positiv ur både individ- och samhällssynpunkt.

Tillväxt- och regionplanerförvaltningen välkomnar utredningens mål att skapa ett ramverk för styrning och resurstilldelning som ska ge lärosäten förutsättningar att utveckla och förmedla kunskap för långsiktig samhällsutveckling och att detta ramverk ska utvärderas, anpassas och utvecklas över tid för att svara mot samhällets varierande behov.

Utredningen menar att en ändamålsenlig styrning av lärosäten måste:
- Främja akademisk frihet, kvalitet och ansvarstagande
- Främja ett rollsäkert samhällsansvar
- Främja strategisk handlingsförmåga

Dessa formuleringar kan ses som ett led i utvecklingen mot en tillitsbaserad styrning med fokus på och ansvar för verksamhetens mål och en flexibilitet för att nå målen med verksamheten. Utredningen menar att en dialogbaserad styrning är av vikt och att styrningen behöver samordnas mellan olika politikområdens behov. Ett helhetsperspektiv på verksamhet där sambanden mellan utbildning och forskning beaktas behöver tydliggöras och ses som betydelsefullt. Förvaltningen ser positivt på helhetsperspektivet, inte minst då ett utvecklat sådant kan främja den internationella attraktionskraften för individer att välja Sverige som studieland tack vare en övergripande god kvalitet. Förhoppningen är att fler

studenter sedan också väljer att stanna kvar för att arbeta i landet efter avslutad utbildning.

En viktig punkt i utredningens arbete har varit att betona den lärosätesspecifika styrningen. Detta för att dra nytta av det breda högskolelandskapet och att gynna samarbete mellan olika lärosäten och på så vis möjliggöra gemensamma satsningar på forskning och utbildning. Förvaltningen ser att detta kan få en gynnsam effekt på den regionala kompetensförsörjningen då lärosätena får större utrymme att arbeta utifrån den egna regionens efterfrågan och behov, både utifrån studenternas, arbetslivets och övriga regionala aktörers perspektiv och därmed ha en gynnsam inverkan på samhällsutvecklingen i stort.

Förvaltningen välkomnar att utredningen lyfter det livslånga lärandet och att universitetens och högskolornas roll inom fortbildning föreslås tydliggöras genom en reglering i författningen. Förslag på ändring i högskolelagen (1992:1434) är att ”det åter regleras att i utbildning på grundnivå och avancerad nivå även ingår fortbildning.” I ett samhälle med snabbt skiftande behov och förändringar i arbetslivet är möjligheten till fortbildning och yrkesväxling, även för yrkesverksamma människor betydelsefullt. Att lärosäten kan erbjuda yrkesverksamma människor och människor mitt i livet relevant utbildning och fortbildning är av stor vikt för samhällsutvecklingen i stort.

Inom många områden sker stora förändringar som kan vara svåra att förutsäga. Ungdomar som utbildar sig för första gången och människor med utbildning i andra länder kommer sannolikt också behöva fortbildas inom olika områden. Detta förslag ligger också väl i linje med den regionala prioriteringen *ta till vara kompetensen och underlätta matchningen på arbetsmarknaden* i den Regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2050.

De svenska lärosätenas kursbaserade utbildningssystem fungerar väl för att gynna ett livslångt lärande. Dock har en ökning av programutbildningar under senare år skett på bekostnad av de fristående kurserna, bland annat för att utbildningar som leder till examen prioriteras. Fristående kurser kan användas för att flexibelt öka eller minska antalet studenter utifrån ekonomiska behov, men när programutbildningarna är fulla saknas ekonomiska incitament för lärosäten att ge fristående kurser. Detta ser förvaltningen som en risk för att kunna tillgodose det livslånga lärandet.

Förvaltningen välkomnar utredningens förslag att ändra formuleringen 2 § högskolelagen (1992:1434) till att ange att det *”i högskolornas*

uppgift ska ingå att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta." Förvaltningen ser att en ökad samverkan och förstärkt samhällsanknytning av utbildning och forskning kan bidra till utbildningens och forskningens kvalitet och relevans både genom kunskapsspridning och praktisk tillämpning av denna.

Högskolor och universitet styrs idag av regleringsbrev, myndighetsdialoger och särskilda uppdrag till lärosäten. Utredningen vill se en mer dialogbaserad ram för styrning av lärosäten och en samlad proposition för högre utbildning och forskning där samarbete och arbetsfördelning mellan lärosätena tas upp för att åstadkomma en bättre rollfördelning och samordning. Utredningen betonar vikten av att se högre utbildning och forskning som ett sammanhang och att med denna utgångspunkt formulera långsiktiga och övergripande nationella mål samt konkreta mål och planeringsförutsättningar på kortare sikt. Förvaltningen vill betona vikten av att lärosätena, trots det nationella utbildningsuppdraget, ger utrymme för att beakta regionala behov av kompetens i uppföljningarna om huruvida de uppfyller sitt samhällsansvar.

Utredningen bedömer vidare att arbetet med att skapa nationella och regionala samverkansarenor bör vidareutvecklas för att:

- *"Både nationella och regionala behov av kompetens- och kunskapsförsörjning bör vara delar i lärosätenas planering av utbildningsutbudets utformning."*

och

- *"Samarbeten mellan lärosäten för att åstadkomma arbetsdelning kring utbildningsutbudet bör utvecklas vidare."*

vilket förvaltningen ser positivt på, då detta även betonar lärosätenas regionala roll både som bidragande till regionernas kompetensförsörjning och attraktionskraft av kompetens från olika delar av samhället och omvärlden.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Genom föreslagna förändringar bedöms beslutet ha positiv inverkan på regionens ekonomi då de har potential att skapa en bättre fungerande arbetsmarknad med större flexibilitet, starkare attraktionskraft internationellt och genom att ge människor möjlighet att utveckla sin kompetens kontinuerligt genom ett livslångt lärande på en föränderlig arbetsmarknad. De sociala fördelarna med detta kan i förlängningen ge

ytterligare positiva samhällsekonomiska effekter genom en fortsatt hög sysselsättning, lägre sjukskrivningstal och bättre folkhälsa.

Miljökonsekvenser av beslutet
I enlighet med landstingets miljöpolitiska program, Miljöprogram 2017–2021 har hänsyn till miljön beaktats och det bedöms att en särskild miljökonsekvensbedömning i detta ärende inte är relevant.

Hanna Wiik
Förvaltningschef

Annika Olsson
Regionplanerare

Remiss – En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:61)

Inledning

Tillväxt- och regionplanenämnden lämnar härmed svar för betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan* (SOU 2019:61) Svaret har beretts utifrån Region Stockholms uppdrag som regionalt utvecklingsansvarig.

Synpunkter

Tillväxt- och regionplanenämnden välkomnar utredningens mål att skapa ett ramverk för styrning och resurstilldelning som ska ge lärosäten bättre förutsättningar att utveckla och förmedla kunskap för långsiktig samhällsutveckling samt att detta ramverk ska utvärderas, anpassas och utvecklas över tid för att svara mot samhällets varierande behov.

För att Sveriges och dess regioners tillväxt ska fungera och klara den globala konkurrensen och omvandlingen av arbetslivet är kompetensförsörjningen en nyckelfråga. Det är angeläget att samhällets behov av kompetens tillgodoses och här har universitet och högskolor en självklar och viktig roll som bärare av kunskap, forskning och utbildning.

Dagens ersättningsnivåer som enbart grundas på antalet studenter och antalet högskolepoäng har drivit på en kraftig utbyggnad av antalet högskoleplatser. Det har också skapat starka ekonomiska incitament för universitet och högskolor att sänka de akademiska kraven som därmed gått ut över den akademiska kvaliteten. När universitet och högskolor dimensioneras baserat på studenternas önskemål utan vare sig koppling till arbetsmarknadens behov eller akademisk grundforskning uppstår problem för såväl arbetsmarknad som akademin. Utredningen bör därför i större utsträckning ta hänsyn till kvalitetsdrivande ersättning. Grundforskning utgör alltjämt ett viktigt inslag i alla moderna studiemiljöer. För såväl utbildningar som utvecklingen i sig är grundforskning ett mål i sig där resan är en del av målet.

Sverige är ett litet land och utsatt för kraftig konkurrens från omvärlden. Trots detta har Stockholmsregionen några av de främsta universiteten och högskolorna i världen. Att bygga vidare på ett internationellt gott rykte är viktigt för att locka utländsk kompetens till Sverige. Att stärka strategiska lärosäten blir allt viktigare för att klara den internationella konkurrensen om kompetensen. Styr- och resurstilldelningssystemet bör ta särskild hänsyn till detta. Det handlar såväl om att klara utmaningarna och kraven på spetskompetens framöver som att höja de generella kunskaperna och tillgängliggöra utbildning för fler.

Tillväxt- och regionplanenämnden ser positivt på utredningens målsättning att skapa ett
”*ramverk för styrning och resurstilldelning som ger lärosätena goda förutsättningar att ta ansvar för att utveckla och förmedla kunskap för samhällets långsiktiga utveckling*.”
Detta ligger också väl i linje med den regionala prioriteringen; *ta till vara kompetensen och underlätta matchningen på arbetsmarknaden* i den Regionala utvecklingsplanen för Stockholms län, RUFS 2050. Ett lärosätesramverk för långsiktig kunskapsförmedling och utveckling i samhället är gynnsamt för den utveckling och tillväxt nationellt, regionalt och lokalt genom ett livslångt lärande och möjlighet att anpassa kompetenser till arbetslivets skiftande behov.

Sverige har en relativt sett hög etableringsålder runt 30,5 år. Det får långtgående konsekvenser för hela ekonomin, antalet arbetade timmar, framtida pensioner, skatteintäkter med mera. Att öka genomströmningen av unga från studier till arbete har stora fördelar för såväl individer som samhället i stort. För en region som Stockholm där bristen på relevant kompetens är hög finns det mycket att vinna på att utbildningssystemet i större grad motsvarar behoven inom såväl offentlig som privat sektor. Enbart inom sjukvården kan upp till 45 000 nya sjuksköterskor komma att behövas det närmaste decenniet baserat på bland annat pensionsavgångar och ökade vårdbehov.

Tillväxt- och regionplanenämnden anser i huvudsak att:

- Det är positivt att vikten av det livslånga lärandet lyfts i utredningen och att utredningen föreslår åtgärder för att förbättra möjligheter till detta. Ett livslångt lärande är av stor vikt för en fungerande kompetensförsörjning på nationell, regional och kommunal nivå.
- Det är av stor vikt att ett nytt styr- och resurstilldelningssystem tar sin utgångspunkt i ett stärkt fokus på kvalitet, samverkan och

arbetsmarknadskoppling som tillgodoser de behov som återfinns i regionen och riket.

- Lärosätenas oberoende och möjlighet till grundforskning är fortsatt avgörande för en högre utbildning i världsklass. Samtidigt är det viktigt att det införs tydliga krav på att akademisk kvalitet premieras.
- Regionen är också skeptiska till förslagen att omfördela medel från de statliga forskningsfinansiärerna till lärosätena. Finansiärernas medel fördelas i konkurrens och efter excellens och förslaget skulle exempelvis innebära mindre medel till den tillämpade och företagsnära forskningen inom RISE. Regionen välkomnar ökade medel till lärosätena men det får inte gå ut över tillämpad och företagsnära forskning.
- Förslaget om ändrad lydelse i högskolelagen till *”I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och verka för att den kunskap och kompetens som finns vid högskolan kommer samhället till nytta.”* är positivt och av stor betydelse för den regionala tillväxten.
- Det är positivt att utredningen påtalar de gynnsamma effekter som ett nära förhållande mellan undervisning och forskning kan ha för att skapa en hög kvalitet och förnyelse i dessa båda verksamheter. Detta kan också stärka attraktionskraften internationellt och bidra till att utländska studenter väljer att studera i Sverige och kanske även etablera sig yrkesmässigt i landet.
- Det finns fortsatt stora skillnader mellan kvinnor och mäns förutsättningar inom högskolan. Region Stockholm välkomnar därför förtydliganden om vikten av jämställdhetsarbete och breddad rekrytering inom högskolan samt stärkt uppföljning av detta.